

виконання технологічних операцій. До найбільш небезпечних чинників відносяться: рухомі і такі, що обертаються деталі обладнання, машин і механізмів, падіння потерпілого під час пересування.

Заходи щодо попередження травматизму та професійних захворювань спрямовуються у наступних напрямках: поліпшення організаційних заходів з охорони праці, впровадження сучасних технологій та обладнання, створення оптимальних параметрів мікроклімату на робочих місцях, медико-профілактичних заходів, застосування засобів колективного та індивідуального захисту працюючих.

Список використаної літератури

1. Гігієнічна оцінка комплексу факторів, діючих на сучасних виробництвах у легкій промисловості [Електронний ресурс] / Л. А. Гвозденко, В. І. Назаренко, В. Г. Мартиросова та ін. // Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України : наук.-практ. конф. (до 120-річчя з дня народження О.М. Марзєєва) : тези доп. — К., 2003. — Вип. 5.— Режим доступу: <http://www.health.gov.ua/Publ/conf.nsf/165dc8dd0ddbb56dc22>
2. Ізовіт Т. Л. Сучасний стан умов та безпеки праці на підприємствах легкої промисловості / Т. Л. Ізовіт // Вісник КНУТД – 2011. - №6. - С. 146-151.
3. Лотоцька-Дудик У. Б. Особливості умов праці та вплив їх на здоров'я працівників легкої промисловості/ У. Б. Лотоцька-Дудик, Н. О. Крупка // Environment &Health – 2016. - № 3. - С.60-67.
4. Охріменко П. В. Вплив виробничих процесів на здоров'я жінок, які працюють на швейному виробництві / П. В. Охріменко // Довкілля і здоров'я — 2009. — № 4. — С. 54-57.
5. Федоренко О. О. Аналіз прогнозування та попередження виробничого травматизму на підприємствах легкої промисловості/ Федоренко О. О., Мартиненко О. В.// Вісник КНУТД Технології та дизайн – 2014. - №3(12). - С.12-18.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

*Гречишина А. М.
м. Полтава*

Анотація. Покращення умов праці, зниження виробничого травматизму та професійних захворювань має не лише соціальний, а й економічний ефект. Пояснення цьому є збільшення фонду робочого часу, підвищення ефективності використання обладнання, зменшення плинності кадрів, скорочення виплат, пов'язаних з виробничим травматизмом, зменшення витрат на пільги та компенсації за несприятливі умови праці.

Ключові слова. Умови праці, санітарно-технічний стан, санітарно-оздоровчі заходи, виробничий травматизм, професійні захворювання.

Рациональний комплекс заходів, які спрямовані на покращення умов праці, може забезпечити збільшення продуктивності праці на 15-20%, що є досить високим показником. Але реалізація таких заходів потребує затрат, а як наслідок і до збільшення собівартості продукції і зменшення доходів роботодавця. Саме тому роботодавці не застосовують раціональні комплекси заходів, а витрати вважають марними. Досвід розвинутих країн у галузі охорони праці свідчить про те, що поліпшенню умов праці сприяють заходи: податкові пільги на засоби, спрямовані на оздоровлення умов праці; диференціювання страхових внесків залежно від частоти й тяжкості травматизму і професійних захворювань; впровадження санкцій за бездіяльність власників щодо поліпшення умов охорони праці.

Тому актуальності набувають питання щодо визначення основних проблем економічного характеру, пов'язаних з підвищенням рівня охорони праці.

Проаналізовано економічні втрати, які спричинені виробничим травматизмом та визначена оцінка соціально-економічної ефективності працезахоронних заходів.

Проведено аналіз основних проблем економічного характеру, які мають основне значення для покращення умов праці, зниження виробничого травматизму та професійних захворювань. Також розглянуто заходи і засоби, які спрямовані на підвищення рівня охорони праці.

За роки незалежності України питання соціально-економічної ефективності працезохоронних заходів набуває все більшого інтересу не лише серед економістів, але й роботодавців.

В одному із розділів підручника за редакцією Ткачука К. Н. та Халімовського М. О. досить докладно було сформульовано економічні аспекти охорони праці. Значної уваги заслуговують питання стимулювання та фінансування охорони праці.

Особливої уваги заслуговує підручник Гандзюка М. П., Желібо Є. П. і Халімовського М. О. Авторами було широко висвітлено методику оцінки соціальної та соціально-економічної ефективності заходів і засобів профілактики виробничого травматизму і професійних захворювань.

Геврик Є. О. більш детально розкрито методи визначення економічного результату заходів щодо покращення умов та охорони праці.

Деякі питання зазначеної теми висвітлюються авторами Кучерявим В. П., Павлюком Ю. Є., Кузиком А. Д., Кучерявим С. В. Гогіташвілі Г. Г., Лапіним В. М.

Охорона праці на підприємствах та її оцінка передбачає:

- огляд даних атестації робочих місць;
- санітарно-технічний стан цехів, відділів та їх паспортизація;
- результати виконання комплексних планів покращення умов праці та санітарно-оздоровчих заходів;
- показники виробничого травматизму, професійних захворювань та їхню динаміку.

Стан охорони праці у виробничих цехах та дільницях визначається узагальненим коефіцієнтом рівня охорони праці що є середньоарифметичним суми трьох коефіцієнтів: коефіцієнт рівня дотримання правил охорони праці; коефіцієнт технічної безпеки обладнання; коефіцієнт виконання планових робіт з охорони праці.

За даними обстеження робочих місць, аналізу записів у журналі триступеневого контролю праці підраховується коефіцієнт кількості працівників, що дотримуються правил охорони праці. Разом з тим фіксується і кожне порушення правил охорони праці.

Основні види порушень правил охорони праці:

1. Робота без інструменту або його термін прострочений.
2. Робота без засобів захисту, передбачених інструкцією з техніки безпеки.
3. Робота на обладнанні, що не пройшло технічного огляду або його термін прострочений.
4. Невідповідність прийомів праці вимогам інструкції з техніки безпеки та ін.

Коефіцієнт технічної безпеки обладнання визначається відповідністю виробничого обладнання основним вимогам безпеки, що зазначені в галузевих стандартах.

Види порушень вимог безпеки виробничого обладнання:

- 1) відсутність блокування, огороження, сигналізації;
- 2) відсутність засобів електрозахисту, засобів автоматичного управління;
- 3) зміни в конструкції, не передбачені технічною документацією обладнання й ін.

Коефіцієнт виконання планованих робіт з охорони праці розраховується за

оперативним планом, в який входять:

- поточні заходи, передбачені адміністрацією підприємства;
- роботи, не передбачені угодою з охорони праці;
- приписи органів державного нагляду, вищих керівних органів управління і відділів охорони праці;
- акти розслідування нещасних випадків (форма Н-1) та смертельних випадків.

Щоб підрахувати коефіцієнт рівня охорони праці на підприємстві загалом, спочатку розраховують цехів, дільниць та інших структурних підрозділів, а потім підраховують узагальнюючий коефіцієнт як середньоарифметичне значення зі всіх підрахованих за структурними підрозділами.

Під час розробки плану робіт з подальшим покращенням стану охорони праці в підрозділі підприємства, установи чи організації на наступний рік, як правило, орієнтуються на базовий коефіцієнт стану охорони праці, який приймають як середньомісячне значення минулого року, зменшене на 5%.

У разі недосягнення базового рівня коефіцієнт зберігається на наступний рік. За умов перевищення базового рівня на 5% на наступний рік планується зберегти його фактичне досягнуте значення.

Економічна значущість охорони праці полягає в ефективності заходів з покращення умов і підвищення безпеки праці. Зокрема, економічна значущість охорони праці оцінюється за результатами, отриманими під час зміни соціальних показників за умов

- підвищення продуктивності праці;
- зниження непродуктивних витрат часу і праці;
- збільшення фонду робочого часу;
- зниження витрат, пов'язаних з плинністю кадрів через умови праці тощо.

Ефективність використання обладнання і збільшення фонду робочого часу, як правило, досягається шляхом зниження простоїв протягом зміни, які мають місце в результаті погіршення самопочуття працівника через умови праці та мікротравми.

За комплексної дії на людину декількох шкідливих виробничих чинників простої на робочому місці можуть досягти 20...40% за зміну через виробничий травматизм та погане почуття.

Погана організація робочих місць є причиною зростання непродуктивних витрат час, а також праці. Наприклад, без урахування ергономічних вимог виникає:

- необхідність виконання зайвих рухів і докладання додаткових зусиль через незручне положення;
- невдале розташування органів управління обладнанням; – невдале конструктивне оформлення робочих місць.

Нормалізація психологічного клімату в трудовому колективі підвищує злагоженість у роботі, зростання продуктивності праці. Складанням цілодобових витрат на виробничий травматизм та неявки на роботу досягається збільшення фонду робочого часу. Шкідливі умови праці робітників суттєво впливають на виникнення професійних і загальних захворювань.

Скасування пільг та компенсацій за несприятливі умови праці через недотримання відповідних санітарно-гігієнічних вимог і правил безпеки до робочих місць сприяє економії матеріальних витрат. Дотримання вказаних вимог дає можливість повністю або частково відмінити такі пільги, як:

- додаткова відпустка та скорочений робочий час;
- підвищення тарифної ставки та пільгові пенсії;

- безкоштовна видача молока та лікувально-профілактичне харчування.

Всі ці пільги супроводжуються витратами додаткових грошових коштів за фактично не відпрацьований час і пов'язані зі значними трудовими витратами. Зменшення плинності працівників, робота яких пов'язана з важкою фізичною працею, несприятливими санітарно-гігієнічними умовами, монотонністю виробничих процесів значною мірою може бути змінено при покращенні умов і підвищенні безпеки праці. За даними досліджень соціологів, майже чверть працівників, які звільняються за власним бажанням, складають особи, яких не влаштовують несприятливі санітарно-гігієнічні умови, монотонність виробничого процесу. Роботодавець заздалегідь планує фінансові витрати на здійснення комплексу заходів щодо покращення умов і охорони праці. Як правило, це витрати:

- з метою поліпшення безпеки виробничих процесів, удосконалення техніки і технології виробництва;

- на оновлення чи створення основних фондів працезахоронного призначення.

Перша група витрат має багатоцільовий характер, окремо кошти на охорону праці тут не виділяються, а належать до капіталовкладень для оновлення виробництва.

Друга група витрат має ознайомлювальний характер.

Кошти на проведення працезахоронних заходів визначаються як сума капітальних вкладень і поточних щорічних витрат з урахуванням фактору часу.

Щодо витрат на ОП, то вони залежать від ефективності, а саме:

1. Доцільними вважаються витрати, спрямовані на збереження здоров'я працівників, на раціональне використання ними життєвих сил під час роботи та на їх відтворення.

2. Частково доцільні – це витрати на пільги і компенсації за шкідливі умови праці.

3. Недоцільними називають витрати, що зумовлюють підвищення собівартості праці, зниження її обсягу.

Методика оцінки соціальної та економічної ефективності заходів щодо покращення умов і охорони праці

Показники оцінки соціальної ефективності заходів щодо покращення умов праці на підприємстві:

- зменшення на підприємстві кількості виробничих травм, загальної та професійної захворюваності;

- скорочення плинності персоналу через незадовільні умови праці;

- скорочення чисельності працівників, що працюють в умовах, які не відповідають санітарно-гігієнічним нормам;

- зменшення кількості випадків виходу на пенсію за інвалідністю внаслідок травматизму чи профзахворюваності тощо.

Показники оцінки економічної ефективності заходів щодо покращення охорони праці на підприємстві:

- зменшення рівня захворювання та травматизму за рахунок скорочення витрат робочого часу;

- зростання продуктивності праці;

- при зменшенні рівня захворюваності та травматизму виникає річна економія зарплати за рахунок зростання продуктивності праці.

- економія за рахунок зменшення коштів на виплату допомоги з тимчасової непрацездатності;

- економія від зменшення пільг і компенсацій за роботу в несприятливих

умовах;

- економія фонду заробітної плати у зв'язку з відміною скорочення робочого дня;

- економія фонду заробітної плати у зв'язку зі скороченнями повної, відміною додаткової відпусток, скорочення чисельності працівників, що мають право на підвищення тарифу за роботу у важких, шкідливих, особливо важких і особливо шкідливих умовах тощо.

На жаль, основні кошти, що виділяються роботодавцями на охорону праці, призначені для загального поліпшення умов праці, попередження нещасних випадків і професійних захворювань. Значні кошти витрачаються на компенсації, відшкодування наслідків несприятливих умов праці. Тому економічна ефективність витрат на поліпшення умов праці та підвищення її безпеки в багатьох випадках залишається ще низькою.

Список використаної літератури

1. Гандзюк М. П. Основи охорони праці: Підручник. 4-е вид. / М. П. Гандзюк, Є. П. Желібо, М. О. Халімовський. За ред. М. П. Гандзюка. – К.: Каравела, 2007. – 384 с.
2. Геврик Є. О. Охорона праці: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Є. О. Геврик. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 280с.
3. Гогіташвілі Г. Г. Основи охорони праці. Навч. посіб. – 4-те вид., випр. і доп. / Г. Г. Гогіташвілі, В. М. Лапін. – К.: Знання, 2008. – 309 с.
4. Основи охорони праці: Підручник. 2-е видання, доповнене та перероблене. / К. Н. Ткачук, М. О. Халімовський, В. В. Зацарний, Д. В. Зеркалов, Р. В. Сабарно, О. І. Полукаров, В. С. Коз'яков, Л. О. Мітюк. За ред. К. Н. Ткачука і М. О. Халімовського. – К.: Основа, 2006. – 448 с.
5. Охорона праці: Навч. посібник. / В. П. Кучерявий, Ю. Є. Павлюк, А. Д. Кузик, С. В. Кучерявий. За ред. В. П. Кучерявого. – Львів: Оріяна-Нова, 2007. – 368 с.

ЄДИНА ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

*Куліш К. С.
м. Полтава*

Анотація. Дана стаття має на меті розібратися у самому понятті Єдиної державної системи цивільного захисту та виокремити її основні функції для кращого сприйняття терміну особами, не пов'язаними з правовою сферою діяльності. На прикладі Польської системи цивільного захисту населення ми порівнюємо актуальність та ефективність праці двох організацій. В статті будуть наведені певні поради щодо покращення діяльності української ЄДСЦЗ.

Ключові слова: ЄДСЦЗ; підсистеми цивільного захисту; структура ЄДСЦЗ; функції ЄДСЦЗ, надзвичайна ситуація.

Система цивільного захисту відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки більшості розвинених країн, а також у рамках міжнародних структур безпеки. На сьогодні у більшості країн світу створено та функціонують національні системи цивільного захисту, у яких чітко сформовано відповідну структуру органів, сил та засобів.

Цивільний захист є невід'ємною частиною кожного громадянина більшості країн, який відрізняється лише реалізацією програм та заходів, які залежать від рівня загрози та потреб кожної держави.

Тож, що означає сам термін Єдина державна система цивільного захисту.

Єдина державна система цивільного захисту населення і територій – сукупність